

порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, а вжиття заходів забезпечення позову, про яке просить заявник, жодним чином не завдає шкоди відповідачеві, суд, переконавшись у реальності наявного спору, вправі задовольнити вимогу заявника навіть за відсутності будь-яких доказів, що підтверджують факти локального предмета доказування. Якщо ж вжиття заходів забезпечення позову може завдати збитків відповідачеві або спричинити перешкоди у реалізації його прав чи охоронюваних законом інтересів (не умоглядно, а реально), суд повинен більш прискіпливо ставитись до аналізу обґрунтування заявленої вимоги про забезпечення позову та задовольняти їх лише за наявності доказів, які підтверджують факти локального предмета доказування. При цьому на висновок суду повинна впливати й добросовісність заявника, зокрема, внесені ним пропозиції щодо зустрічного забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову: постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06#Text>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
3. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11#Text>
4. Молчанов В. В. Основы теории доказательств в гражданском процессуальном праве: Учебное пособие. М. ИКД «Зерцало-М», 2012. 360 с.
5. Постанова Верховного Суду від 25.09.2019 у справі № 320/3560/18, провадження № 61-5051св19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84845606>.

Чванкін Сергій Анатолійович,

*доктор юридичних наук, доцент, голова Київського районного суду
м. Одеси, голова Асоціації слідчих суддів України*

ПРИНЦИП УСНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Досліджуючи вплив інформаційних технологій на судочинство, вважаємо, що одним із головних питань є їх вплив на реалізацію принципів

цивільного судочинства, що і зумовлює реальну здійсненність, необхідність для реалізації завдань та принципів судового процесу та межі такого впливу.

Організаційно-технічна модернізація правосуддя не повинна зводитися до чисто утилітарних речей, які представляються зручними в даний конкретний період часу. Ключова ідея впровадження нових технологій не в тому, щоб зробити зручними умови професійної діяльності суддів і судових представників, вона набагато ширше і пов'язана з масштабним завданням підвищення ефективності судового захисту. Необхідно, щоб зміни, які пов'язані з перевагами прогресивних технологій, не привели до *деформації правосуддя*. Звичайно, ці зміни неминучі, але їх використання не повинно привести до вихолощення самої ідеї суду з його багатством процесуальних форм. Виявляючи увагу до нормативно-правового регулювання, яке опосередковує вторгнення науково-технічного прогресу в діяльність суду, необхідно ретельно аналізувати, як всі ці процеси співвідносяться з принципами цивільного судочинства. Здебільшого нові технології скоординовані з основоположними принципами здійснення цивільного судочинства і не суперечать їм, навпаки, навіть сприяють їх ефективній реалізації [1, с. 51-52], але деякі принципи цивільного судочинства можуть опинитися під загрозою звуження їх змісту.

Принципи цивільного судочинства мають важливе значення, оскільки вони є необхідною умовою вдосконалення діяльності судових органів, їх суворе дотримання і реалізація є важливою гарантією захисту прав, свобод та інтересів особи. У принципах цивільного процесу концентруються погляди законодавця на характер і зміст сучасного судочинства щодо розгляду й вирішення судами цивільних справ [2].

Принципи цивільного судочинства закріплені у Конституції України (ст. 129), Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (ст.ст. 6-14) та

ЦПК України.

Усність цивільного процесу зазнає значні зміни у сучасних процесуальних законодавствах світу, зокрема зазнає втрат своєї значущості.

Наприклад, у Франції Закон про план реформування судочинства до 2022 року від 23 березня 2019 року [3] спрямований на підвищення ефективності судової системи, (*«До простого, ефективного, сучасного правосуддя, близького до народу»* - так починається перший розділ цього закону) передбачає комплекс заходів, спрямованих на спрощення доступу до правосуддя, в тому числі, введення можливості розгляду спору без судового засідання.

У Великобританії вважається, що хоча б часткова заміна існуючої форми явочного «судоговоріння» новими формами судового розгляду в режимі віддаленого доступу з використанням можливостей інтернету розвантажить суди і кардинально скоротить терміни судового провадження, які в Великобританії такі, що дивують увесь інший світ (середній термін на проходження справи від суду першої інстанції до Верховного суду становить близько п'яти років, і не такі вже й рідкісні випадки розгляду спорів протягом 8-10 і навіть більше років). В уряді країни особливо сподіваються на ІТ-технології в допомогу зниження завантаженості судів розглядом малозначних позовів і адміністративних скарг, які не мають жодного суспільного значення і інтересу. Відмова від особистої явки сторін, їх представників, третіх осіб, свідків, експертів, супроводжуваний виключно електронним оформленням всіх відповідних судовому процесу документів, є саме тією метою, яку ставлять перед собою уряд Великобританії і керівники судової системи країни. Але ніхто поки не знає, наскільки успішно буде функціонувати віддалене інтернет-правосуддя в країні, що відрізняється складною системою законодавства, традиційністю явочного змагального «судоговоріння», можливістю вимагати суду присяжних навіть при розгляді не надто значних цивільних позовів,

безумовністю авторитету для сторін спору незворушної людини (судді), який сидить на узвишші перед ними в мантиї і перуці. Чи збережеться у англійців психологія законослухняності в умовах, коли судитися можна буде з мобільного телефону? Чи перетвориться інтернет-суд в позитивну національну традицію? Обговорення та пошуки найкращих варіантів вирішення проблеми проведення судових розглядів в режимі віддаленого доступу тривають [4].

Принцип усності (слухання) регулює форму надання суду і дослідження процесуального матеріалу. Даний принцип в його сучасному змісті включає одночасне застосування обох форм спілкування суду з учасниками процесу: і усній, і письмовій [5, с. 30-31].

Згідно ч.ч. 1 та 13 ст. 7 ЦПК («Гласність судового процесу») розгляд справ у судах проводиться усно і відкрито, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, якщо цим Кодексом не передбачено повідомлення учасників справи. У такому випадку судові засідання не проводиться.

«Усність» цивільного процесу («судоговорение» – рос.) – традиційна його ознака. Однак загальна тенденція до оптимізації цивільного судочинства втілилась у положеннях нової редакції кодексу щодо можливості письмового провадження (ч. 13 ст. 7 ЦПК), тому у ч. 1 ст. 7 ЦПК з'явився припис «крім випадків, передбачених цим Кодексом» [6, с. 23].

Втім, у зв'язку з активним розвитком дистанційного правосуддя з'являються побоювання з реалізацією безпосереднього, «живого» спілкуванням в засіданні. Відеоконференцзв'язок робить процес більш абстрактним, деперсоніфікує його. За відеозв'язку комунікація може бути спотворена. Особливо це актуально для кримінальних процесів: важливі фрагменти показань можуть бути втрачені або неправильно інтерпретовані.

Пересічні люди говорять, що краще прийти в суд та розмовляти, особисте спілкування важливіше [7].

Чи зможе забезпечити дійсно усність процесу відеоконференцзв'язок ставить під сумнів багатьма вченими та практиками, але сучасні тенденції у всьому світові показують, що фізична присутність в залі судового засідання здебільшого уходить у минуле, цьому сприяла і ситуація із карантинними обмеженнями у всьому світі, тому задачею судових органів стає забезпечення можливості хоча б мінімальної усності судового процесу шляхом удосконалення систем відеоконференцзв'язку, вироблення правил для ефективного її застосування для забезпечення максимальної імітації фізичної присутності осіб у залі судового засідання.

Інформаційні технології перш за все мають бути направлені на спрощення роботи суддів, а не до спрощення судової процедури. Введення нових процедур і правил, можливо, призведе поступово до іншого розуміння змісту основних принципів, але не може докорінно змінювати його.

Наша ціль – перетворення судів на установи, які оперують найактуальнішими інноваційними технологіями, задля підвищення відкритості, ефективності та доступності суду, без втрати дотримання основних засад судочинства, які є запорукою справедливого судочинства.

Список використаної літератури:

1. Ганичева Е.С. Процесуально-правовые проблемы, связанные с использованием информационно-телекоммуникационных технологий в гражданском процессе // Материалы Международной научно-практической конференции «Использование элементов электронного правосудия в деятельности Экономического Суда СНГ и национальных судов». – Минск, 2017. – (С. 48- 59)- С.51-52. URL: http://sudsng.org/download_files/publication/2017/conf_2017_2.pdf
2. Чванкін С.А. Доказування у цивільному процесі в епоху інформаційних технологій: монографія. / С.А. Чванкін. – Одеса Фенікс, 2021. – 348 с.
3. LOI n° 2019-222 du 23 mars 2019 de programmation 2018-2022 et de réforme pour la justice (Закон № 2019-222 від 23 березня 2019 року про програму та реформу правосуддя на 2018-2022 роки // <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000038262748/2019-03-25/>

4. Павел Дробышев Правосудие он-лайн. Кому и зачем в нашей стране нужен видео-суд? https://zakon.ru/blog/2018/01/28/pravosudie_on-lajn_komu_i_zachem_v_nashej_strane_nuzhen_video-sud

5. Здрок О. Н. Гражданский процесс зарубежных стран. Курс лекций: Учебное пособие. - Мн.: БГУ, 2004. - 147 с.

6. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / за заг. ред. Н.Ю. Голубевої. Київ: Юрінком Інтер, 2021. – 840 с.

7. Можно ли участвовать в судебном процессе из ванны и в неглиже (на заседании клуба имени Замятина обсудили проблемы дистанционного правосудия)? https://zakon.ru/discussion/2020/12/23/mozhno_li_uchastvovat_v_sudebnom_processe_iz_vanny_i_v_neglizhe_na_zasedanii_kluba_imeni_zamyatina

Апалькова Інна Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У європейських країнах застосування електронних підписів та електронних систем обміну інформацією в нотаріальній діяльності є досить поширеним явищем. Зокрема, у Франції функціонує спеціальна мережа, до якої підключені нотаріальні відділення, завдяки чому нотаріуси мають змогу обмінюватися необхідною інформацією між собою і з третіми сторонами, мати доступ до внутрішніх і публічних баз даних, пропонувати послуги із застосуванням електронного підпису, а також до мережі європейської бази даних, зокрема про заповіти, та до документів європейського нотаріату [1, с. 532].

Електронні технології також активно застосовуються в діяльності нотаріусів у ФРН. Зокрема, це стосується роботи з електронними реєстрами та використання електронного документообігу. В Німеччині нотаріуси використовують електронні картки підпису (кваліфікований електронний підпис), які випускаються Федеральною нотаріальною палатою, причому не лише для нотаріусів, а й для адвокатів та інших суб'єктів [2, с. 17].